

Vén màn nạn buôn lậu kỳ nhông Galápagos toàn cầu: Một cuộc khủng hoảng bảo tồn

Lôi Lam

04-04-2025

- So Flower Kingfisher exchanged his beautiful outfit for several kilograms of fish caught by the Pelicans. I retail that catch and earn a profit enough for this whole year.

Trích “Flower Kingfisher”; *Wild Wise Weird* [1]

Buôn bán động vật hoang dã trái phép vẫn là một mối đe dọa nghiêm trọng đối với đa dạng sinh học toàn cầu. Trong đó, loài kỳ nhông Galápagos – một loài bò sát đặc trưng và chỉ có ở Ecuador – đang trở thành nạn nhân tiêu biểu của một mạng lưới buôn lậu quốc tế tinh vi. Một nghiên cứu gần đây của Auliya và cộng sự [2], công bố trên tạp chí *Biological Conservation*, đã chỉ ra cách mà các đối tượng buôn bán đang lợi dụng lỗ hổng trong hệ thống của Công ước CITES để hợp pháp hóa việc mua bán các loài quý hiếm này.

Mặc dù cả 4 loài kỳ nhông Galápagos đã được liệt kê trong Phụ lục II của CITES từ năm 1975 – tức là việc buôn bán phải có giấy phép và chỉ được phép khi không gây hại đến sự sống còn của loài – nhưng những kẻ buôn lậu đã giả mạo thông tin, khai báo rằng các cá thể bắt từ tự nhiên là “nuôi sinh sản trong điều kiện nuôi nhốt”, từ đó xin được giấy phép xuất khẩu hợp pháp từ các quốc gia thành viên của CITES.

Nghiên cứu cho thấy, các quốc gia như Mali, Thụy Sĩ và Uganda – vốn không phải là nơi loài kỳ nhông này sinh sống – lại cấp giấy phép CITES cho việc xuất khẩu kỳ nhông đất và kỳ nhông biển Galápagos mà không kiểm chứng nguồn gốc hợp pháp. Đáng lưu ý, Ecuador – quốc gia duy nhất mà loài này phân bố tự nhiên – chưa từng cho phép xuất khẩu thương mại loài kỳ nhông này.

Tuy vậy, từ năm 2017 đến 2023, hàng trăm cá thể vẫn lọt vào thị trường thú cưng quốc tế, chủ yếu hướng đến các quốc gia châu Á. Trong giai đoạn này, Uganda trở thành nước xuất khẩu chính, khai báo rằng các cá thể kỳ nhông là “nuôi sinh sản”. Tuy nhiên, không có bằng chứng nào xác thực về việc có nguồn giống hợp pháp được thành lập bên ngoài Ecuador, làm dấy lên nghi ngờ lớn về tính hợp pháp của các tuyên bố này [3,4].

Thêm vào đó, cơ sở dữ liệu của CITES chứa nhiều mâu thuẫn, cơ chế thực thi lỏng lẻo và giấy phép mập mờ càng tạo điều kiện cho các hành vi gian lận. Một ví dụ nổi bật là vào năm 2022, cả Uganda và Hàn Quốc đều khai báo mã nguồn “F” (chỉ động vật sinh ra trong điều kiện nuôi nhốt nhưng chưa đạt chuẩn để được công nhận là “nuôi sinh sản”). Điều này mâu thuẫn với các hồ sơ khác từ Uganda, vốn đều dùng mã “C” – nghĩa là đã đạt chuẩn “nuôi sinh sản”. Những điểm bất nhất này làm dấy lên lo ngại rằng các cá thể bị bắt từ tự nhiên đang được “rửa hợp pháp” và đưa vào thị trường quốc tế dưới danh nghĩa “nuôi sinh sản” [2].

Vượt qua câu chuyện của riêng loài kỳ nhông Galápagos, nghiên cứu còn nhấn mạnh mối nguy với các loài động vật có phạm vi sinh sống hẹp và giá trị cao – đặc biệt là các loài sống ở đảo nhỏ. Những loài này rất dễ bị giới chơi sinh vật cảnh săn lùng vì độ quý hiếm, và rất dễ bị khai thác quá mức [3,4].

Các tác giả kêu gọi cộng đồng quốc tế cần hành động khẩn cấp, bao gồm việc nâng cấp tất cả các loài kỳ nhông Galápagos lên Phụ lục I của CITES – điều này sẽ cấm hoàn toàn hoạt động buôn bán thương mại. Đồng thời, cần áp dụng biện pháp kiểm tra nghiêm ngặt hơn với các quốc gia cấp phép xuất khẩu mà không xác minh rõ nguồn gốc hợp pháp.

Nghiên cứu là một lời cảnh tỉnh mạnh mẽ về ranh giới mong manh giữa bảo tồn thiên nhiên và tham vọng kinh tế. Loài kỳ nhông Galápagos – một “di sản tiến hóa” đặc biệt của một trong những vùng đa dạng sinh học nhất thế giới – đang bị biến thành hàng hóa chỉ vì những kẽ hở hành chính và sự lỏng lẻo trong giám sát.

Bảo vệ các loài này không chỉ phụ thuộc vào văn bản pháp lý, mà cần một cam kết đạo đức chung, đặt giá trị sinh thái lên trên lợi ích ngắn hạn. Vụ việc liên quan đến kỳ nhông Galápagos là biểu hiện rõ nét cho mối quan hệ đang bị lệch lạc giữa con người và thiên nhiên – thách thức chúng ta phải xác định lại vai trò của mình, không phải là người tiêu dùng hay khai thác, mà là những người bảo vệ có trách nhiệm với tự nhiên [5].

Tài liệu tham khảo

- [1] Vuong QH. (2024). *Wild Wise Weird*. <https://www.amazon.com/dp/B0BG2NNHY6/>
- [2] Auliya M, et al. (2025). Trafficking of Galápagos iguanas as an example of a global problem: CITES permits, laundering and the role of transit countries in Europe and Africa. *Biological Conservation*, 305, 111104. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2025.111104>
- [3] Marshall B, et al. (2020). Thousands of reptile species threatened by under-regulated global trade. *Nature Communications*, 11, 4738. <https://www.nature.com/articles/s41467-020-18523-4>
- [4] Angulo E, et al. (2009). Fatal attraction: rare species in the spotlight. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 276, 1331-1337. <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2008.1475>
- [5] Nguyen MH. (2024). How can satirical fables offer us a vision for sustainability? *Visions for Sustainability*. <https://ojs.unito.it/index.php/visions/article/view/11267>